

många avhandlingar vittnar också om att man ingalunda saknat intresse för de internationella och exotiska problemen och perspektiven. Påfallande är också det stora intresset för i vidaste mening kulturhistoriska ämnen.

Denna bok ger alltså intressanta och värdefulla insikter i såväl Åbo Akademis historia som i finländsk historiografi. Även om det är en skildring av den åboensiska historieundervisningen ovanifrån, från professorernas synvinkel, så har alla författarna lyckats relatera sina gamla professorer till ett vidare såväl akademiskt som samhälleligt sammanhang. Det specifika med Åbo Akademi och med Svenskfinland och dess historia kommer tydligt fram. Stundom belyses även relationerna till den finskspråkiga historiska forskningen. Denna bok kan nog med stor behållning läsas även långt bortom Aura ås stränder.

Thomas Lindkvist

Carl Axel Nordman i helfigur

C.F. Meinander, *Carl Axel Nordman*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland Nr 569. Levnadsteckningar 11. 182 s., ill. Ekenäs 1991.

C.F. Meinanders länge emotsedda biografi över en av märkesmännen inom Finlands – och varför inte också hela Nordens – antikvariska forskning, arkeologen, konsthistorikern och statsarkeologen C.A Nordman (1892–1972), utkom sommaren 1991 i god tid inför hundraårsdagen av dennes födelse. Enligt utgivaren riktar sig boken främst till arkeologer och museifolk såväl i Finland som i de övriga nordiska länderna, men även andra, kulturhistoriskt intresserade läsare har behållning av den. Man föreställer sig gärna att förlagsreklamen träffar rätt också i fråga om den senare målgruppen.

Levnadsteckningar över bemärkta finländska och finlandssvenska kulturpersoner är ju i och för sig inte något sällsynt, inom arkeologin och den antikvariska forskningens övriga discipliner är de emellertid tunnsådda, för att inte säga rariteter. Tematiskt närliggande är endast Ella Kivikoskis biografi över A.M. Tallgren, (1960), publicerad på engelska redan 1954 i supplementet till *Eurasia Septentrionalis antiqua*, Juhani U.E. Lehtonen doktorsavhandling över etnologen U.T. Sirelius (1972) samt i viss mån kanske också det anspråkslösa häftet

Aarne Äyräpää. Tutkija Opettaja Kansalainen. 1980-luvun näkökulmia, en i tryck utgiven föredragsserie, varmed landets arkeologer 1989 ihågkom hundraårsminnet av en av Finlands mest prominenta stenåldersforskare. Meinanders levnadsteckning är blott i allt så mycket mera analytisk och personlig, men så har också biografen stått i ett närmare personligt förhållande till föremålet för sin studie än vad som är vanligt. I efterskriften skriver Meinander: "Jag såg honom ibland på längre, ibland på närmare håll alltsedan tioårsåldern. Han var kollega med min far, far till min klasskamrat och studiekamrat, han var min förman på nationalmuseet. Min skildring har också kunnat lida av dessa personliga bindningar". Principiellt sett är garderingen ju riktig, i denna biografi är den nära självupplevelsen dock avgjort en fördel och bidrar till att göra Meinanders bok till en verklig läsoplevelse.

Dispositionen är klar och översiktlig. Nordmans vetenskapliga produktion refereras och analyseras i kapitlen "Metod", "Stenåldersforskning", "I myntkabinettet", "Karelska järnåldersstudier" och "Konsthistoria" och med är också rubriker som "Hem", "Frihetskriget", "Krig 1939–1944", "Insats i lärda sällskap" och "Redaktioner" samt det avslutande avsnittet "Personligheten". Helheten kompletteras av Nordmans meritförteckning och en förteckning över hans tryckta skrifter.

*

C.A. Nordmans levnadsstråt var rätlinjig: fil.kand 1914, disputation 1918, anställning vid Danmarks nationalmuseum 1912–1919, intendent vid arkeologiska kommissionens myntkabinett 1920–1930, föreståndare för dess historiska avdelning 1930–1936 och slutligen statsarkeolog och chef för Arkeologiska kommissionen och Nationalmuseum 1936–1959. I fråga om karriären upplevde Nordman m.a.o. inte några motgångar och man frågar sig huruvida den avspeglar en medveten strävan, tillfälligheternas spel eller kort och gott utgör ett naturligt curriculum för en vetenskapsman med utomordentliga kvaliteter.

Meinander citerar ett brev, i vilket Nordman redan efter en månads vistelse som student i Köpenhamn skriver till sin mor: "Min framtid ligger ganska klar. Jag kan inte sluta som något annat än en högställd ämbetsman i sannt rysk tjänst, ty jag börjar nu får den behöfliga vanan att se stilig ut inför mäktiga herrar". Meinander kommenterar: "I huvudsak blev han sannspådd eller – hade siktat rätt". Snarast kan man dock uppfatta det ovanciterade brevet som ett smått raljant meddelande från en tjugooårig son på sin första längre utlandsresa till en kanske orolig mor; en raljant ton finns också i andra brev hem under Köpenhamnsåren.

Nordman var dock knappast någon streber med siktet enbart inställt på att nå den antikvariska hierarkins topp, utan framförallt en framstående och gedigen vetenskapsidkare, vars bana därtill gynnades av tvenne

lyckosamma tilldragelser: utnämningen i konkurrens med K.K. Meinander till föreståndare för Arkeologiska kommissionens historiska avdelning år 1930 och upphöjelsen till statsarkeolog år 1936 efter Juhani Rinnes avsättning från denna tjänst ett år tidigare.

Meinander har ingående redogjort för bakgrunden till dessa två milstolpar i Nordmans liv och bidrar sålunda till att skingra en del av de missförstånd som anknyter till dem. I det förstnämnda fallet inträffade följande. Tjänsten söktes av K.K. Meinander och Nordman. Meinander konstaterades ha tjänstgjort 30 år på Nationalmuseet och därav 5 år som vikarie i den nu lediganslagna tjänsten, medan Nordman kunde åberopa 10 år på Nationalmuseet och 4 år i Köpenhamn. Meinanders publikationer omfattade 1.819 sidor som direkt anslöt sig till avdelningens ämnesområde, medan Nordman kunde hänvisa till 1.034 sidor, varav dock mer än hälften behandlade rent arkeologiska frågor och sålunda var utan relevans i denna konkurrens. Arkeologiska kommissionen omfattade enhälligt Meinanders kandidatur och gav också Nordman positiva omdömen, men statsrådet utnämnde Nordman.

Avgörande i ärendet blev Meinanders föräldrade intyg över kunskaper i finska. Utnämningen blev något av en cause célèbre – för övrigt inte första eller sista gången ett bristande språkintyg eller -tillhörighet inverkat på ett utnämningsärende – och väckte berättigat uppseende. K.K. Meinander konstaterade i en inlaga, att hans språkintyg var utfärdat 1911, men att fordringarna sedan dess skärpts och att han på grund av sin dövhet inte kunnat följa med språkutvecklingen. Han ansåg därför att Nordman "som måste vara medveten om sin underlägsenhet som fackman" borde ha avvaktat statsrådets inställning till hans språkintyg och först därefter sökt den ånyo lediganslagna tjänsten. Nordman svarade med att konstatera, att Meinanders språkintyg inte var tillräckligt för dispens men att han det oaktat sökte tjänsten med övertygelsen, "att jag med icke mindre framgång än dr Meinander skall kunna handhava vården av historiska avdelningen, trots det försteg dr Meinander har framför mig i sina tjänsteår och betydelsefullare publikationer inom avdelningens område. Jag skulle inte ha tvekat att söka tjänsten ävenom dr Meinander besuttit lagstadgad kunskap i finska språket".

Även om utnämningsärendet bör ha träffat familjen hårt relateras det lidelsefritt och Meinander konstaterar blott, att tjänsten var den första som lediganslogs inom Nordmans kompetensområde om man undantar professuren i arkeologi, vilket, även om det kanske inte utsågs klart, i ett sextioårs perspektiv rättfärdigar Nordmans intresse för tjänsten. Tilldragelsen glömdes tämligen snart utom i de berördas innersta krets men Meinander skriver, att hans far kommenterade den ännu på sin dödsbädd.

Om det ovanrelaterade ärendet torde vara tämligen okänt för majoriteten av nationalmuseets och museiverkets tjänstemän av idag har den senare händelsen i många variationer cirkulerat bland efterkrigstidens arkeologgenerationer. Situationen var i korthet följande. Två män som hade deltagit i reparationsarbetena på Sveaborg uppsökte Nordman och berättade att statsarkeologen Rinne och hans anställda arbetsledare Rahola torde ha gjort sig skyldiga till ekonomiska oegentligheter. Saken hade anmälts till Arkeologiska kommissionens arkitekt, som emellertid hänvisat dem till Nordman. Denne, vars avdelning hade ansvaret för byggnadsärendena, hade inte haft befattning med ifrågavarande arbete, men han såg sig ändå, eller kanske just därför föranlåten att föra beskyllningen vidare till vederbörande polismyndighet. Rinne dömdes sedermera för fortsatt försnillning av statsmedel och för under synnerligen graverande omständigheter av ovarsamhet begåagna fortsatta tjänstefel till avsättning, tukthus i två år och två månader samt att solidariskt med Rahola ersätta statsverket med 65 143 (1988 = 95 000) mark. På framställning av landets biskopar – en av Rinnes största arbetsuppgifter var bl.a. restaureringen av Åbo domkyrka – benådades Rinne efter någon tid, men sin rätt till pension erhöll han först efter tio år.

Det är naturligt att Nordmans handlande i fallet Rinne diskuterats och bedömts på olika sätt. Meinander frågar sig om det hade varit en kollegial och mera human handling att först varsko Rinne och ge honom tillfälle att korrigera det som var fel, och att kanske också ämbetsverket och dess rykte vunnit därpå. Det har senare framkommit att vetenskapen om oegentligheterna redan var spridd bland museets anställda och att de ändå förr eller senare blivit uppdagade. Meinander skriver att det hade varit en för stor risk för Nordman att inte anmäla vad han fått veta. Nordmans handlande kan inte anses annat än berättigat; han var helt enkelt moraliskt skyldig, och skyldig som tjänsteman, att anmäla vad som kommit honom till kännedom. En för länge sedan anställd person vid nationalmuseet betecknade en gång händelsen "som Nordmans rättshaveri", Meinander åter skriver: "CAN var inte rättshaverist", vilket väl bör representera hans åsikt i frågan.

Nordmans andel i Rinne-affären har som sagt varit föremål för diskussion och gett upphov till allslags rykten. För recencenten t.ex. framställdes Nordman ännu under 1950-talet som den store stygga vargen, vilken med glädje slukade Rinne, bara för att därigenom nå sitt mål att utnämnas till statsarkeolog, men det visade sig snart att denna typ av rykten måtte härstamma från illvilliga eller avundsamma personer. Motiven för Rinnes oegentligheter är inte helt utredda – vilka de än var kan de inte rättfärdigas – och Meinanders argumentering kan sägas ge Nordman en välförtjänt absolution.

Det kan ännu nämnas att då museiverkets kollegium på 1970-talet på initiativ av föreståndaren för museiverkets byggnadshistoriska avdel-

ning, Antero Sinisalo, ingående diskuterade frågan om huruvida inte också Juhani Rinne borde finnas med i raden av tidigare avporträtterade statsarkeologer, förekom det åtminstone på några håll – om också inte inom kollegiets krets – ett visst motstånd mot en sådan tanke. Det porträtt som numera pryder kollegiets sessionssal erhöles som deposition av Åbo evangelisk-lutherska församlingar. Det bör uppfattas som en erkänsla för Rinnes utomordentliga insatser som vetenskapsman.

*

Ämnena i Nordmans kandidatexamen var arkeologi, nordisk historia, konsthistoria, estetik och nyare litteratur samt latin och utgjorde en god grund för hans kommande verksamhet. Doktorsavhandlingen, som i mycket utgör en syntes till materialpublikationen 'Jaettestuer i Danmark. Nya fynd' i band II i serien Nordiske fortidsminder, hette *Studier över gånggriftskulturen i Danmark*. Att Nordman kom att välja ett danskt ämne – enligt nutida terminologi den mellaneneolitiska trattbägarkulturen – för sin avhandling berodde på, att han i samband med sitt första studiebesök utomlands besökte såväl Stockholm som Köpenhamn. I Köpenhamn, berättar Meinander, fäste sig Nationalmuseets allsmäktige direktör och en av Nordens ledande arkeologer Sophus Müller omedelbart vid Nordman, vilket redan efter två dagars bekantskap resulterade i att han erbjöds anställning vid museet. Som Meinander konstaterar blev Nordman Müllers protegé och favorit, något som Nordman inte alltid upplevde som enbart positivt och kanske kan ses som en av orsakerna till att han lämnade sin fasta tjänst i Köpenhamn och återvände till Finland. Inom kort blev han också Müllers svärson och medlem av familjen. Nordmans danska anknytning och förbindelser kom otvivelaktigt att lägga sin prägel på hans fortsatta bana men också att berika Finlands arkeologiska forskning, liksom dess orientering och metodik samt kontakter, vilka i övrigt av naturliga skäl och inte minst genom J.R. Aspelins, A.M. Tallgrens, Julius Ailios och Sakari Pälsis forskningsverksamhet var tämligen östcentrerade.

Sedan Nordman färdigställt sin doktorsavhandling inkallades han i februari 1918 och deltog i frihetskriget innan han disputerade vid Helsingfors universitet i oktober samma år. Som Meinander konstaterar var själva avhandlingen – ett studium av en geografiskt och kronologiskt avgränsad stenåldersgrupp – en tematisk nyhet, men att många av Nordmans resultat av naturliga skäl med tiden blivit föråldrade. Meinander framhåller dock att ett, som det förefaller bestående resultat är att Nordman kunde konstatera, att gånggriftskulturen i hela Sydskandinavien hade lämnat plats för stridsyxkulturerna redan före den senneolitiska tidens början.

Nordman uppfattade gånggrifts- eller megalitkulturen som ett ut-

tryck för såväl en storstensgravsidé som en invandring från Västeuropa och räknade alltså med att enkeltgravkulturen – även den avspeglade en folkförflyttning – kronologiskt följde på gånggriftskulturen. Vid tiden för Nordmans doktorsavhandling var materialet emellertid så mager, att en annan konklusion väl inte ens hade varit möjlig. Medan man allt sedan 1940-talet, och i synnerhet efter det att C.J. Becker på 1950-talet konstituerade den mellanneolitiska trattbägarkulturens yngsta fas, Store Valby-skedet, ansett enkeltgravkulturen löpa parallellt med trattbägarkulturen, är det först på 1980-talet man genom 14C-dateringar och enstaka stratigrafiska iakttagelser kommit fram till samma kronologiska sekvens som Nordman. Men fyndmaterialet har vuxit enormt och analysmetoderna utvecklats. Även själva tolkningen av kulturutvecklingen är en helt annan än under Nordmans dagar.

Av Nordmans övriga arbeten över stenålderstemata nämner Meinander t.ex. *Östsvensk boplatskultur och finländsk stenålder* (1922), den expressiva och klassiska uppsatsen 'Die steinzeitlichen Tierskulpturen Finnlands' (1936/1937) och framför allt monografien *The Megalithic Culture of Northern Europe* (1935). Det sistnämnda arbetet består av de "Rhind Lectures" Nordman år 1932 höll på inbjudan av The Society of Antiquaries of Scotland. Det var ursprungligen Nordmans avsikt att komplettera studien med nya fynd och iakttagelser men han fann inte tid härför. Studien förseddes emellertid med en notapparat. Arbetet fick lovordande recensioner av bl.a. Herbert Kühn och Glynn Daniel, men som också Meinander konstaterar blev det inte det magnum opus Nordman hade föreställt sig.

En större framgång hade Nordman med det avsnitt om den yngre stenåldern i Mellan-, Väst- och Nordeuropa som han skrev för samlverket *De förhistoriska tiderna i Europa* (1927). Meinander ger arbetet oförbehållsamt beröm och karakteriserar det som den första på verkligt arkeologiskt material byggda översikten över Europas neolitikum. Boken ingick i kursfordringarna i arkeologi vid Helsingfors universitet ännu på 1960-talet. Den skrevs under den tid Nordman verkade som intendent för myntkabinettet, en tjänst han av allt att döma vantrivdes med. Meinander citerar ett brev från Nordman till Sune Lindqvist i vilket den förre bl.a. skriver "Men längst av alla är ändå numismatikerns dag bland ärgiga slantar i ett halvfärdigt men dock öppnat myntkabinett". Vistelsen i myntkabinettet kunde dock utnyttjas för vetenskapligt arbete, och ett av Nordmans bästa arbeten inom arkeologin, *Karelska järnåldersstudier* (1924) sammanställdes under dessa år. Meinander har ingående presenterat verket och konstaterar, att det fortfarande kan läsas med behållning samt citerar A.M. Tallgren, vilken 1936 i sin historik över den arkeologiska forskningen i Finland skrev: "Die Arbeit ist eine der bedeutendsten, die in Finnland erschienen sind".

Som ett slags specimationsarbete för tjänsten som intendent vid myntkabinettet utgav Nordman år 1923 *Anglo-Saxon Coins found in Finland*, vilket kan betraktas som hans enda egentliga numismatiska verk. En del av det publicerade materialet hade insamlats och bearbetats – något förekom t.o.m. i ombrutet korrektur – redan av Otto Alcenius (1838–1913), vilket Nordman med tacksamhet nämner i sitt företal. Som Meinander framför går det inte att i detalj utreda vad som är gjort av Alcenius och vilken Nordmans andel är. Den kulturhistoriska bedömningen av mynten, liksom av vikingatidens övriga skattfynd, publicerade Nordman i en förtjänstfull studie 1942. Den visar att numismatiken ingalunda var honom främmande.

I det intressanta kapitlet "Metod" skriver Meinander att Nordman egentligen inte var någon teoretiker men att han i en tvådelad artikel i *Nya Argus* 1915 behandlade metodiska problem under rubriken 'Den förhistoriska arkeologins metod'. Ehuru han trots allt hade ett visst intresse för typologi var målet för hans kritik Oscar Montelius och hans typologiska skola, från vilken han tog avstånd. Montelius var även föremål för Müllers attacker. Som arkeolog företrädde Nordman Sophus Müllers mera kulturhistoriska betraktelsesätt. Meinander pekar också på, att Nordman i sitt arkeologiska skriftställarskap ofta framställer problemen dialektiskt som ett motsatsförhållande: Müller kontra Montelius, Gotland kontra Svealand, svenskt mot finskt, kort mot lång kronologi. Meinander fortsätter: "Valet står mellan två alternativ och man anar genast i framställningens början vilket som kommer att vinna; sällan går det till syntes. När lösningarna inte är övertygande är de ändå alltid briljant formulerade".

Redan 1932 publicerade Nordman en artikel som behandlade några träskulpturer från äldre medeltid i Egentliga Finland, en inledning till den suveräna forskaraktivitet kring medeltiden och dess konstyttringar, som kom att präglade Nordmans författarskap under efterkrigstiden och som 1965 resulterade i det verk, som kanske mest förtjänar epitetet hans magnum opus: *Medeltida skulptur i Finland* (655 s.). Till arkeologin återvände han egentligen endast en gång, då hans utmärkta sammansättning *The Archaeology in Finland before 1920* år 1968 utkom i det av Finska vetenskaps societeten initierade lärdomshistoriska sammilverket *The History of Learning and Science in Finland 1828–1918*.

Nordmans insats inom medeltidsforskningen omfattade inte endast skulpturer utan också kyrkosilver, textilier från Nädendals kloster, glas målningar och om också i mindre utsträckning, muralmålningar och kyrkobyggnader. Hans eminenta vetande finns samlat i den år 1980 posthumt utgivna och av dottern Tove Riska redigerade *Finlands medeltida konsthantverk*, som skrevs redan på 1950-talet, den första "handboken" över detta tema. Boken har inte uppmärksamats av Meinander.

Ett speciellt omnämmande förtjänar en skarpsynt artikel – dock inte nämnd av Meinander – om det relikvarium från Åbo domkyrka, som med största sannolikhet innehåller en relik av Erik den Helige, för övrigt ingående publicerad av Juhani Rinne redan 1932. Rinne förmodade emellertid, att relikvariet innehöll Finlands nationalhelgons, St Henriks, underkäke men hans argumentering är relativt emotionell jämförd med Nordmans nyktra och samvetsgranna framställning. Nordmans artikel ingår i det av Bengt Thordeman redigerade stor- och praktverket *Erik den Helige. Historia, kult och relikver*, vilket bygger på de undersökningar av Erik den Heliges relikskrin i Uppsala domkyrka, som utfördes i närvaro av bl.a. "dåvarande kronprinsen och kronprinsessan, ärkebiskop E. Eidem, riksantikvariern Sigurd Curman och finländske statsarkeologen C.A. Nordman samt ett stort antal inbjudna forskare". St Eriks skrin öppnades i anrika Gustavianum och i Uppsala kunde man åtminstone ännu för någon tid sedan få sig berättat om den ståtliga procession varunder skrinet bars från domkyrkan till Gustavianum och om det högtidliga ögonblick, då Nordman med yviga gester passade samman underkäken från Åbo med det käklösa Uppsalakraniet. Att dessa inte tillhört samma individ är en annan historia. Med tanke på Nordmans hela vetenskapliga produktion är artikeln en av många, men den förtjänar kanske ett omnämmande av den orsaken, att Nordmans andel i Uppsalaundersökningen är en av de många skrönor som traderats. En annan, kanske ännu allmännare sägen förtäljer, att Nordman var den enda utlänning som under hela sitt liv hade en egen nyckel till Nationalmuseet i Köpenhamn.

*

Av största intresse är också Meinanders beskrivning av förhållanden under kriget 1939–1944, ett skede i nationalmuseets och Arkeologiska kommissionens historia som inte tidigare behandlats. Meinander redogör för hur samlingarna och arkiven skyddades och hur man inrättade temporära skyddsrum i museet och vidtog andra förebyggande åtgärder. Samtidigt evakuerades en del av samlingarna, under vinterkriget till bl.a. stenslotten Svidja och Sjundby i Sjundeå, under fortsättningskriget också till medeltidskyrkorna i Sibbo, Hattula och Karkku. Under storoffensiven på Näset i juni 1944 överförde Nordman personligen Barabaraaltarets målningar, Halikkoskatten, medeltida och förhistoriskt silver samt vissa mynt och textilier till Stockholm. I detta skede evakuerades även Arkeologiska kommissionens ledning och kansli till Urajärvi herrgård i Asikkala. En organisatorisk uppgift efter vinterkriget var också evakueringen av museerna i Sordavala, Kexholm, Viborg och Hangö.

Under kriget förekom även andra aktiviteter, vilka i dag, då avspänningen genomsyrrar Europa kan te sig främmande för många, medan de

under rådande krig naturligtvis var högaktuella. År 1941, då finska trupper nått fram till den gamla riksgränsen längs Karelska näsets hela bredd och tyska trupper nått Ladoga vid Nöteborg, tillsattes en statlig arkivkommission med uppgift att bereda frågan om återbördandet av konstmusei- och arkivmaterial från de områden i Sovjetunionen, som skulle komma att ockuperas. Kommissionen vände sig också till statsarkeologen och ärendet behandlades av Arkeologiska kommissionen. Nordmans svar har återgivits av Meinander och det framgår, att Nordman åtminstone under hösten 1941 såg ljus på framtiden och inte alls var främmande för tanken på ett Storfinland. Vid Finlands museiförbunds årsmöte i oktober samma år yttrade han bl.a: "När våra blickar går längre, mot Karelen och över våra förra gränser mot Östkarelen, som vi hoppas skall bli ett till vårt land fast anslutet landskap. . .".

Något senare fick Arkeologiska kommissionen också en skrivelse från "Statens vetenskapliga kommission för Östkarelen". Avsikten var enligt Meinander tydlig: planerna skulle uppgöras så att forskningarna om möjligt skulle visa att de "nya områdena" obetingat hörde till Finland. Tongångarna känns igen och det är ingalunda första gången i världshistorien som arkeologiska "forskningsresultat" använts för att berättiga ett lands politiska aspirationer. Arkeologiska kommissionens svar omfattade dock endast projekt, vilka inte nämnvärt gagnade kommissionen och dess strävanden.

Till dessa ödesmättade år ansluter sig också en händelse som kom att sätta djupa spår i Nordmans liv. Jag citerar Meinander: "Om kriget till en början gav segrar, fordrade det också sina offer. Elins och Carl Axels son, Carl Olof Nordman, som i maj 1941 hade avlagt kandidatexamen med arkeologi som huvudämne, stupade den 20/21 mars 1942 vid stranden av Seesjärvi i norra delen av Östkarelen. . . Jordfästningen förrättades den 10 april i Gamla kyrkan. Det är överflödigt att omtala att familjen var skakad. Mera iögonenfallande var, att hans far vid jordfästningen förmådde uppträda så behärskat – behärskning var faktiskt en av hans mest framträdande egenskaper. Det förefaller ändå som om förlusten av sonen skulle ha gjort ett mycket djupt intryck på honom, och åstadkommit en karaktärsförändring, som utomstående inte kunde märka förrän årtal senare".

C.F. Meinanders biografi över Carl Axel Nordman är så komprimerad och briljant att en aldrig så omfattande recension kan ge den rättvisa. Den skildrar de väsentligaste händelserna inom Arkeologiska kommissionens historia under Finlands självständighet och Nordmans centrala roll i museivärlden, fornminneslagstiftningen och den antikvariska forskningen, inte blott inom kommissionen utan också inom andra vetenskapliga kretsar såsom Svenska litteratursällskapet och Finska fornminnesföreningen liksom inom Finlands museiförbund. Skildringen är

massiv och bär genomgående det självupplevdas och vänskapens prägel. Meinander skriver med kärlek och med suverän kunskap om sitt fack och det känns samtidigt som om texten skulle innehålla en oskriven uppmaning till framtida generationer att värda förfädernas minnesmärken med samma kraft och intresse som Nordman. Meinander har sannerligen givit "en bild av en människa som engång var levande" för att använda hans egna ord.

Torsten Edgren

Nordiska handskriftssamlingar

Håndskrifter i Norden. Runbordskonference om håndskrifter i Reykjavik 5.-9. september 1983. Redigeret af Grimur M. Helgason og Helgi Magnusson. Nordisk videnskabeligt bibliotekarforbund 1990.

De utgivna föredragen från den rundabordskonferens som ordnades på Island år 1983 av Nordisk videnskabeligt bibliotekarforbund ger en utmärkt allmän presentation av de viktigaste handskriftsavdelningarna i de vetenskapliga biblioteken i Norden. Konferensens övergripande tema var accession och accessionspolitik, ett mycket aktuellt ämne med tanke på privatarkivens allt större betydelse för den historiska forskningen. Artikelsamlingen är därför inte enbart av intresse för arkivarier och bibliotekariéer, utan den ger också forskaren en aktuell information om i vilken institution han kan hitta en viss typ av källmaterial. De artiklar som behandlar säkerhetsproblematiken kan förhoppningsvis bidra till att ge forskaren/kunden en ökad förståelse för de ur hans synpunkt ibland obekväma och småpetiga bestämmelserna.

Svend Gissel från Det Kongelige Bibliotek i Köpenhamn beskriver mycket belysande förhållandet mellan det danska arkivväsendet och biblioteken. Traditionellt har det danska riksarkivet inriktat sig på leveranser från de statliga ämbetsverken medan biblioteket har varit tvunget att samla sina handskrifter på frivillig väg. Fastän arkivväsendet sedan 1800-talet i allt högre grad också intresserat sig för de privata arkiven har Det Kongelige Bibliotek fortfarande, till skillnad från riksarkivet, anslag för inköp av handskrifter. Riksarkivet i Köpenhamn har koncentrerat sig på insamlandet av danska politikernas och militärernas arkiv medan